

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

ŞEVK - TÜRKİYE

(Başvuru no. 4528/02)

KARAR

STRAZBURG

11 Nisan 2006

Bu karar AIHS'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen şartlarda kesinlik kazanacaktır. Ancak, üzerinde şekle ilişkin değişiklik yapılabilir.

Dava, Murat Şevk ve Mehmet Şahin Şevk (“başvuranlar”) isimli iki Türk vatandaşının, 4 Ocak 2002 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Hürriyetlerin Korunması Sözleşmesi’nin (“Sözleşme”) 34. maddesine dayanarak Türkiye Cumhuriyeti aleyhine AİHM’ye yaptığı başvurudan (no. 4528/02) kaynaklanmaktadır.

OLAYLAR

I.DAVA OLAYLARI

Başvuranlar sırasıyla 1951 ve 1979 doğumludur ve Bodrum’da ikamet etmektedir. İkinci başvuran, birinci başvuranın oğludur. 28 Haziran 2001 tarihinde, Muğla Emniyet Müdürlüğü, Bodrum Cumhuriyet Başsavcısı’ndan bir organize suç çetesine mensup olduklarından şüphelenilen on altı kişi için tutuklama emri çıkarılmasını talep etmiştir. Çete, iddia edildiği üzere, memurlara rüşvet vermekte ve halkı mallarını satmak için tehdit etmekte ve kara para aklamakta idi. Birinci başvuranın da adı geçmekteydi. Aynı tarihte, her iki başvuran da Bodrum’da tutuklanmıştır. Birinci başvuran, evinde yakalanmıştır. Evi aranmış ve polis bir arama ve tutuklama tutanağı hazırlamış ve başvuran bunları imzalamıştır. İkinci başvuran, Ö.A.’ya ait bir döviz bürosunda güvenlik görevlisi olarak çalışmaktaydı. Polis Ö.A.’yı tutuklamak için döviz bürosuna arama yaparken, Ö.A. olay yerine gelmiş ve tutuklanmıştır. 30 Haziran 2001 tarihinde, Muğla Emniyet Müdürlüğü, birkaç şüpheli bulunduğundan, Bodrum Cumhuriyet Savcısı’ndan, başvuranların tutukluluk hallerinin uzatılması talebinde bulunmuştur. 4 Temmuz 2001 tarihinde, her iki başvuran da polise ifade vermiş ve çeteyle bağlantılarının olduğunu inkâr etmiştir. Birinci başvuran, ifadesinde, Ö.A.’yı tanıdığını ve zaman zaman ona borç verdiğini anlatmıştır. 5 Temmuz 2001 tarihinde, her iki başvuran da Bodrum Cumhuriyet Savcısı tarafından sorgulanmıştır ve polise verdikleri ifadeleri yinelemişlerdir. İkinci başvuran, serbest bırakılmıştır. Aynı gün, birinci başvuran, Bodrum Sulh Ceza Mahkemesi’ne çıkarılmış ve mahkeme tutuklu yargılanmasına karar vermiştir. 11 Temmuz 2001 tarihinde, birinci başvuran, bu karara itiraz etmiştir. 23 Ağustos 2001 tarihinde, İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, başvuranlar ve diğer on altı kişi aleyhinde bir iddianame hazırlayarak İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi’ne sunmuştur. 17 Eylül 2001 tarihinde, birinci başvuran mahkemeye bir dilekçe yazarak serbest bırakılmayı talep etmiştir. 17 Ekim 2001 tarihinde, başvuranların yargılanmasına İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi’nde başlanmıştır. Mahkeme, suçun ciddiyeti ve dava dosyasındaki kanıtları dikkate alarak, birinci başvuranın tutuklu yargılanmasına karar vermiştir. 23 Ekim 2001 tarihinde, birinci başvuranın temsilcisi, İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi aracılığıyla, bu karara İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi’nde itirazda bulunmuştur. 22 Kasım 2001 tarihinde, mahkeme, birinci başvuranın serbest bırakılma talebini reddetmiştir. Bu karar, İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi’ne 3 Aralık 2001 tarihinde gönderilmiştir. 13 Aralık 2001 tarihinde, İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi, ikinci duruşmasını yapmış ve birinci başvuranı tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakmıştır. 2 Mayıs 2002 tarihinde, mahkeme, birinci başvuranı beş ay hapse mahkûm etmiş, ikinci başvuranın ise beraatına karar vermiştir.

II.İLGİLİ İÇ HUKUK

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun 128. maddesi’nin 4. fıkrasına (18 Kasım 1992 tarihinde 3842/9 sayılı Kanun’la değişik) göre, tutuklanan, ve/veya bir savcının tutukluluk halinin devamına karar verdiği bir kişi, bu tedbire ilgili bölge hakimliğinde itiraz edebilir ve serbest bırakılabilir.

Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kişilere Tazminat Verilmesi Hakkında 466 sayılı Kanun'un 1. Bölümüne göre:

- “1. Anayasa ve diğer kanunlarda gösterilen hal ve şartlar dışında yakalanan veya tutuklanan veyahut tutukluluklarının devamına karar verilen;
2. Yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar kendilerine yazılı olarak hemen bildirilmeyen;
3. Yakalanıp veya tutuklanıp da kanuni süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan;
4. Hâkim önüne çıkarılmaları için kanunda belirtilen süre geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetlerinden yoksun kılınan;
5. Yakalanıp veya tutuklanıp da bu durumlar yakınlarına hemen bildirilmeyen;
6. Kanun dairesinde yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturma yapılmasına veya son soruşturmanın açılmasına yer olmadığına veya beraatlarına veya ceza verilmesine mahal olmadığına karar verilen;
7. Mahkûm olup da tutuklu kaldığı süre hükümlülük süresinden fazla olan veya tutuklandıktan sonra sadece para cezasına mahkûm edilen kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar, bu kanun hükümleri dairesinde Devletçe ödenir.”

HUKUK

Başvuranlar, tutuklanmalarını haklı çıkaracak hiçbir makul şüphe olmadığını ve tutukluluk hallerinin çok uzun sürdüğünü ileri sürerek şikâyetçi olmuştur. Ayrıca, birinci başvuran, yaklaşık beş ay süren tutukluluk halinden ve tutukluluk halinin İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından hızlı bir biçimde ele alınmadığından şikâyetçi olmuştur. AİHS'nin 5 §§ 1 (c), 3. ve 4. maddelerine atıfta bulunmuşlardır.

I.KABULEDİLEBİLİRLİK

A.Hükümet'in ön itirazı

Hükümet, AİHS'nin 35 § 1. maddesinin gerektirdiği üzere, iç hukuk yolları tüketilmediğinden başvurunun reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir. Hükümet, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 128. maddesi uyarınca, tutukluluk hallerinin uzunluğuna itiraz edebileceklerini ifade etmiştir. Ayrıca, Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kişilere Tazminat Verilmesi Hakkında 466 sayılı Kanun çerçevesinde tazminat talep edebileceklerini ileri sürmüştür.

AİHM, benzer davalarda Hükümet'in ön itirazlarını halihazırda inceleyip reddettiğini tekrarlar (bkz özellikle, *Öcalan – Türkiye* [BD], no. 46221/99, §§ 66-71, AİHM 2005-...). AİHM, bu davada, içtihadından sapmayı gerektirebilecek hiçbir özel durum tespit etmemiştir.

Sonuç olarak, AİHM, Hükümet'in ön itirazını reddeder.

B. Kabuledilebilirliğe ilişkin diğer nedenler

AİHS'nin 5 § 1 (c) maddesi uyarınca olan şikayet hakkında, AİHM, başvuruların, örgütlü çete faaliyetlerinde yer aldıklarından şüphelenilen kişileri yakalamak için Muğla Emniyet Müdürlüğü tarafından yürütülen operasyonla ilişkili olarak yakalandıklarını kaydeder. Birinci başvuranın evinin aranması sırasında, polis memurları çeşitli silahlar bulmuştur. Ayrıca, ikinci başvuran, çetenin lideri olduğundan şüphelenilen kişi olan Ö.A.'nın sahibi olduğu bir döviz bürosunda koruma görevlisi olarak çalışırken yakalanmıştır. Bu şartlarda, haklarındaki şüphenin 5 § 1 (c) maddesinin gereklerini karşılamış olduğu değerlendirilebilir, zira, özgürlükten mahrum bırakmanın maksadı, başvuruların bu çeteye ilişkileri hakkındaki şüpheleri doğrulamak veya gidermektir.

Birinci başvuranın, tutuklu yargılanma süresine ilişkin olarak AİHS'nin 5 § 3. maddesi uyarınca olan şikayeti hakkında, AİHM, başvuranın tutuklu yargılanmasının yaklaşık beş ay sürdüğünü ve İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından düzenlenen ikinci duruşmada serbest bırakıldığını kaydeder. Sanıkların sayısı, suçlamaların ağırlığı ve başvuran aleyhindeki deliller karşısında, AİHM, birinci başvuranın tutuklu yargılanmasının toplam süresinin, AİHS'nin 5 § 3. maddesi anlamı dahilinde haddinden fazla olmadığını değerlendirmektedir.

Dolayısıyla, AİHM, başvuruların, yakalanmalarını haklı çıkaracak yerinde bir şüphenin mevcut olmamasına ilişkin şikayetlerinin ve aynı zamanda birinci başvuranın tutuklu yargılanma süresine ilişkin şikayetin açıkça dayanaktan yosun olduğu ve kabuledilmez bulunması gerektiği kararına varır.

II. AİHS'NİN 5 § 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, AİHS'nin 5 § 3. maddesinin öngördüğü gibi hemen bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılmadan yedi gün polis nezaretinde tutulduklarını iddia etmişlerdir. Söz konusu madde şöyledir:

“Bu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullara uyarınca yakalanan veya tutulu durumda bulunan herkes hemen bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır.”

Hükümet, başvuruların polis nezaretinde tutulma sürelerinin, söz konusu zamanda yürürlükte olan mevzuat ile uyumlu olduğunu ileri sürmüştür. İlgili yasanın AİHM içtihadına uygun olarak o zamandan sonra değiştirildiği göz önüne alındığında, başvuruların iddiaları temelsizdir.

AİHM, başvuruların polis nezaretinde tutulmalarının altı gün sürdüğünü kaydeder. *Brogan ve Diğerleri – İngiltere* davasında (29 Kasım 1988 tarihli karar, Seri A no. 145 B, ss. 33-34, § 62), maksadı toplumu bütün olarak terörden korumak olmasına rağmen, yargı kontrolü olmaksızın dört gün altı saat polis nezaretinde tutuklu bulundurma AİHS'nin 5 § 3. maddesinin kesin zaman limitlerinin dışına çıktığını yineler (bkz. *Brogan ve Diğerleri – İngiltere*, 29 Kasım 1988 tarihli karar, Seri A no. 145 B, ss. 33-34, § 62).

Başvuranların itham edildikleri suçların ağır olduğu farz edilse bile, AİHM, onların, bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılmadan yedi gün polis nezaretinde tutulmalarının gerekli olduğunu kabul edemez.

Dolayısıyla, AİHS'nin 5 § 3. maddesi ihlal edilmiştir.

III. AİHS'NİN 5 § 4. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Birinci başvuran, yerel yetkililerin, serbest kalma başvurusunu yeterli çabuklukta incelemediklerinden şikayetçi olmuştur. 5 § 4. madde şöyledir:

“Yakalama veya tutuklu durumda bulunma nedeniyle özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlük kısıtlamasının yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar vermesi ve yasaya aykırı görülmesi halinde kendisini serbest bırakması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.”

Hükümet, bu iddiaya itiraz etmiş, AİHM'nin içtihadı ışığında (yukarıda anılan, *Brogan ve Diğerleri* § 59), yerel yetkililerin, 5 § 4. maddede yer alan çabukluk şartına uymuş olduğunun değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

AİHM, 5 § 4. maddenin, yakalanan veya tutuklu bulunan kişilere özgürlük kısıtlamasının yasaya uygunluğuna itiraz etmek için mahkemeye başvurma hakkı sağlamakla birlikte aynı zamanda, bu işlemlerin başlamasının ardından özgürlük kısıtlamasının yasaya uygululuğuna ilişkin kısa bir süre içinde karar verilmesi haklarını ortaya koyduğunu anımsar (bkz. *Musial – Polonya* [BD], no.24557/94, § 43, AİHM 1999-II). Bir kişinin AİHS'nin 5 § 4. maddesi uyarınca olan hakkına saygı gösterilip gösterilmediği konusu her davanın kendi şartları ışığında belirlenmelidir (bkz. *Rehbock – Slovenya*, no. 29462/95, § 84, AİHM 2000-XII). AİHM, işlemlerin genel idaresini ve ertelemelerin ne dereceye kadar başvuranın veya onun yasal temsilcilerinin davranışına atfedilebileceğini gözönünde bulundurmalıdır. Ancak, esas itibarıyla, kişinin özgürlüğü sözkonusu olduğu için Devlet işlemleri öyle bir düzenlemelidir ki yargılama asgari gecikme ile yürütülmelidir (bkz. *Zamir – İngiltere*, no. 9174/80, 11 Ekim 1983 tarihli Komisyon raporu, DR 40, s. 42, §§ 107-108; *Mayzit – Rusya*, no. 63378/00, § 49, 20 Ocak 2005).

AİHM, ayrıca, AİHS'nin 5 § 4. maddesi anlamı dahilinde, gecikmenin, yerel makamlara başvurunun yapılması ile başladığını ve başvurana veya onun temsilcisine kararın bildirildiği tarihte sona erdiğini yineler (bkz., *mutatis mutandis*, *Koendjibiharie – Hollanda*, 25 Ekim 1990 tarihli karar, Seri A no. 185-B, § 28; *Singh – Çek Cumhuriyeti*, no. 60538/00, § 74, 25 Ocak 2005).

Bu davada, başvuran, 23 Ekim 2001 tarihinde, tutukluluğunun yasaya uygunluğuna itiraz etmek için başvuruda bulunmuştur. Talebi, 22 Kasım 2001 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından reddedilmiş ve bu karar, 3 Aralık 2001 tarihinde İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi kayıtlarına geçirilmiştir.

AİHM, geçen 41 günlük sürenin, AİHS'nin 5 § 4. maddesi anlamı dahilinde kısa bir süre içinde yargı kararının verilmesi gereğini karşılamadığını değerlendirmektedir (*Kadem – Malta*, no. 55263/00, § 44, 9 Ocak 2003 ve *Rehbock – Slovenya*, no. 29462/95, § 87, AİHM 2000-XII). AİHM, ayrıca, bu sürecin tamamının yetkililere atfedilebilir olduğunu tespit eder, zira, başvuranın, başvurusunu yaptıktan sonra başvurusunun incelenmesini engellediğine dair hiçbir gösterge yoktur.

Dolayısıyla, AİHS'nin 5 § 4. maddesi ihlal edilmiştir.

IV. AİHS’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

AİHS’nin 41. maddesi şöyledir:

“ Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf’ın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören tarafın hakkaniyete uygun bir surette tatminine hükmeder.”

A. Tazminat

Başvuranların her biri, önce Cumhuriyet Savcısı huzuruna çıkarılmadan yedi gün polis nezaretinde tutulmalarına ilişkin olarak 10.000 Euro (Euro) manevi tazminat talep etmiştir. Ayrıca, birinci başvuran, 10.000 Euro manevi tazminatı, tutuksuz yargılanma başvurusunun incelenmesindeki gecikme sonucu talep etmiştir.

Hükümet, başvuranlar tarafından talep edilen miktarlara itiraz etmiş ve ihlal tespitinin başlı başına yeterli tazmin oluşturacağı önerisinde bulunmuştur.

AİHM, başvuranların, AİHS ihlali tespitiyle yeterli şekilde tazmin edilemeyen manevi zarara uğradıklarını değerlendirmektedir. Hakkaniyet temelinde değerlendirme yapan AİHM, bu başlık altında, birinci başvurana 2.500 Euro ve ikinci başvurana 1.400 Euro ödenmesine karar verir.

B. Mahkeme Masrafları

Başvuranlar, ayrıca, mahkeme masrafları için 5.000 Euro talep etmişlerdir.

Hükümet, ancak gerçekten yapılan harcamaların ödenebileceğini ileri sürmüştür. Bu bağlamda, bütün mahkeme masraflarının başvuranlar veya temsilcileri tarafından belgelenmesi gerektiğini ve yaklaşık rakamların veya listelerin harcamaları kanıtlamak için ilgili ve gerekli belgeler olarak değerlendirilemeyeceğini ileri sürmüştür.

AİHM, bir avukat tarafından temsil edilen başvuranların adli yardım haklarının olmadığını kaydeder. AİHM, hakkaniyet temelinde karar vererek ve içtihadında ortaya konan kriterleri gözönünde tutarak, mahkeme masraflarına karşılık başvuranlara, ortaklaşa, 1.500 Euro ödenmesine karar vermeyi makul değerlendirdi.

C. Gecikme faizi

AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası’nın kısa vadeli kredilere uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar verir.

BU SEBEPLERLE, AİHM OYBİRLİĞİ İLE

1. Başvuranların polis nezaretinde tutuldukları süreye ve aynı zamanda birinci başvuranın tutuksuz yargılanma başvurusunun incelenmesinde yetkililerin gösterdiği gecikmeye ilişkin AİHS'nin 5 §§ 3 ve 4. maddesi uyarınca olan şikayetlerin kabuledilebilir ve başvurunun kalanının kabuledilmez olduğuna;
2. AİHS'nin 5 § 3. maddesinin ihlal edildiğine;
3. AİHS'nin 5 § 4. maddesinin ihlal edildiğine;
4. a) Sorumlu Devlet'in, başvuranlara, aşağıdaki miktarları, AİHS'nin 44 § 2. maddesine göre kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme günündeki kur üzerinden Yeni Türk Lirası'na dönüştürmek ve başvuranların Türkiye'deki banka hesabına yatırmak üzere ödemesine:
 - (i) Birinci başvurana 2.500 Euro (iki bin beş yüz Euro) manevi tazminat;
 - (ii) İkinci başvurana 1.400 Euro (bin dört yüz Euro) manevi tazminat;
 - (iii) Başvuranlara ortaklaşa 1.500 (bin beş yüz Euro) Euro mahkeme masrafları;
 - (iv) yukarıdaki miktarlara tabi olabilecek her türlü vergi;b) Yukarıda belirtilen üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar geçen süre için yukarıdaki miktarlara Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;
5. Başvuranların adil tazmin talebinin kalanının reddine

KARAR VERİR.

İngilizce olarak hazırlanmış ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesi uyarınca 11 Nisan 2006 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

S. DOLLÉ
Yazı İşleri Müdürü

J.-P. COSTA
Başkan

